

**EDUCAȚIA ARTISTICĂ ÎN PREȘCOLARITATE: ABORDĂRI CONCEPTUALE
ARTISTIC TENDENCIES IN PRESCHOOL EDUCATION: APPROACHES OF CONCEPT**

**Viorica Crișciuc, PhD, University lecturer,
Alec Russo Balti State University,
Moldova**

Adnotare. Acest articol relevă aspecte conceptuale cu referire la predispozițiile artistice în preșcolaritate la copii. Se prezintă realizarea acestui proces operând cu conceptele renumiților savanți occidentali, ruși și

autohtoni. Una dintre ideile caracteristice gândirii pedagogice a savanților este aceea, că în procesul formării/dezvoltării copilului prin intermediul artei, copilul supune obiectele și fenomenele schemelor sale de asimilare achiziționate anterior. Pentru integritate în asigurarea realizării la modul practic al unei educații timpurii, metodologia pe care o vom propune se bazează pe o cercetare, o rețea teoretică impunătoare de practici pedagogice încununată de succes ale unor savanți remarcabili din întreaga lume.

Cuvinte-cheie: predispoziții artistice, domeniile artei, competențe muzicale, educație timpurie, mecanismul cunoașterii.

Annotation. The article describes conceptual aspects related to the artistic tendencies in preschool education. The realization of this process is presented by operating with the concepts of the famous occidental, Russian and local scientists. One of the ideas characteristic to the scientists' pedagogical thinking is that in the process of formation/development of the child through arts, the child is submitting the objects and phenomena to his/her previously acquired assimilation schemes. To insure integrity in the practical way of the early education, the methodology we are proposing is based on a research, a significant theoretical network of successful pedagogical practices of word known scientists.

Keywords: artistic tendencies, fields of art, musical skills, early education, the mechanism of knowledge.

Nu există o singură teorie care să cuprindă în totalitate psihopedagogia dezvoltării predispozițiilor artistice la copii în preșcolaritate. Pentru integritate în asigurarea realizării la modul practic al unei educații în preșcolaritate, metodologia pe care o vom propune se bazează pe o cercetare, o rețea teoretică impunătoare de practici pedagogice încununată de succes ale unor savanți remarcabili din întreaga lume.

După adoptarea *Convenției Internaționale privind Drepturile Copilului* în 1989 de către 128 de state, în martie 1990 la Jomtien în Thailanda, a avut loc Conferința mondială „Educație pentru toți”. Declarația de la Jomtien a marcat un moment important pentru educația timpurie întrucât a subliniat ideea că: „Învățarea începe de la naștere. Acest fapt atrage nevoia de educație și îngrijire timpurie, ce pot fi asigurate prin implicarea corespunzătoare a familiilor, a comunităților și a programelor instituționale” [3, p. 56].

Dezvoltarea copilului în preșcolaritate reprezintă cea mai importantă perioadă din viața unui individ prin consecințele durabile pe care le are asupra dezvoltării ulterioare a acestuia. Fiecare copil este unic, iar unicitatea lui reprezintă punctul de plecare în luarea deciziilor privind dezvoltarea deplină. Recunoașterea și cunoașterea îndeaproape a unicității lui ne vor ajuta să știm cum să-l ajutăm.

Teoria stadială a dezvoltării copilului în preșcolaritate (J. Piaget), privind impactul învățării prin descoperirea și explorare, constituie baza educației în copilăria timpurie. Remarcăm următoarele trăsături specifice educației copilului în preșcolaritate [4, p. 233]:

Dezvoltarea intelectuală a copilului trece prin mai multe faze și etape succesive;

Consecutivitatea acestora este universală, generală, iar gradul de dezvoltare a copilului poate varia de la un domeniu la altul, precum și în funcție de cultură și mediu;

Stadiile semnificative în procesul de învățare și formare a personalității copilul sunt:

- a) stadiul inteligenței senzomotorii, cuprins între 0 și 2 ani;
- b) stadiul gândirii preoperaționale, cuprins între 2 și 6 ani;
- c) stadiul operațiilor concrete, cuprins între 6 și 11 ani;
- d) de la 11 ani intervine stadiul operațiilor formale.

În procesul evoluției fazelor/etapelor/stadiilor de dezvoltare prin intermediul artelor, copilul supune obiectele și fenomenele schemelor sale de asimilare: „a aplica” (inteligenta senzomotorie); a clasifica (operații logice), a tacta, topăi (operații numerice); a relaționa fenomenele (explicații cauzate). Dobândind aceste operații în mod stadial, copilul este capabil să le aplice la o mai mare varietate de fenomene, obiecte, cu mențiunea că ele pot fi cucerite doar printr-o activitate de joc [1, p. 91].

Ținând cont de evoluția intereselor, identificăm stadiul de achiziție și experimentare (etapa formării intereselor perceptive, etapa intereselor glosice, etapa intereselor care activează intelectul, etapa intereselor speciale), stadiul de producție unde diferite interese se subordonează unui interes superior determinat de idealul de viață și trebuință a copilului.

Copilul interacționează cu forțele externe mai degrabă activ, decât pasiv: el desfășoară o activitate extrem de intensă, în timp ce se străduiește să găsească explicație evenimentelor și lumii din jurul lor. Organizarea mediului educațional-artistice al copilului parcurge niște etape [6, p. 34]:

- 1) Formarea copilului are loc pe etape, care diferă prin calitatea judecății copiilor, modul în care acționează și învață aceștia despre lumea din jurul lor;
- 2) Formarea este primordială *senzorială* și apoi de *explorare*, bazându-se pe aici și acum;
- 3) Structurile mintale, inclusiv cea interpersonală, se formează prin interacțiunea copilului cu mediul.

Sunt semnificative unele idei (Erik Erikson) din teoria dezvoltării psihosociale și complete de teoria dezvoltării cognitive din care enumerăm următoarele exigențe:

- 1) Dezvoltarea este un proces de integrare a factorilor biologici individuali cu factorii de educație și cel socio-cultural;
- 2) Pe parcursul vieții se traversează opt stadii polare, reflectate prin teza: potențialul de dezvoltare al individului capătă împlinire pe tot parcursul existenței;
- 3) Fiecare stadiu este sensibil pentru acumularea unor anumite calități [2, p. 67].

Stadiile/fazele formării copilului în preșcolaritate urmează într-o anumită consecutivitate și au o anumită structură. Fiecare stadiu poate decurge pozitiv sau negativ, ce marchează dezvoltarea ulterioară a personalității: În primul an de viață există relația bipolară de caracteristici: încredere – neîncredere, ce generează încrederea în adulți; De la 1 la 3 ani se manifestă dihotomia: autonomie/emanipare – dependență/îndoială, ce generează autocontrolul; Între 4 și 5 ani – dihotomia constituirea dorinței de a afla ce fel de persoană va fi – sentimentul vinovăției, ce generează sentimentul de responsabilitate; Între 6 și 11 ani – dihotomia: constituirea inițiativei – sentimentul de inferioritate generează sentimentul competenței; Între 12 și 18 ani acționează dihotomia: conștientizarea identității Eu-lui – confuzia rolurilor, iar ca produs pozitiv – fidelitate și loialitate [5, p. 90].

Dezvoltarea armonioasă a predispozițiilor native ale copiilor, poate fi asigurată de ideea că la baza formării copilului în preșcolaritate stă natura specifică a individului formată din patru categorii de forțe (I.H. Pestalozzi): Intelectuale; Morale; Artistice; Fizice [2, p. 122].

Predispozițiile artistice sunt stări al sufletului sau corpului care ne predispun la ceva: copilul desenează, cântă, dansează, recită etc. Deci sunt un complex de particularități anatomo-fiziologice în-născute, care formate/dezvoltate/educate pot da naștere unei aptitudini, chiar a unui talent. Toți copiii au sensibilitate deosebită sau receptivitate față de un domeniu sau altul. Fiecare copil are în-născut înclinații pentru ceva, sau premise favorabile, înclinații, sensibilitate față de anumite domenii [4, p. 65]. Este greu de stabilit cu precizie ce datorăm ereditării și ce datorăm dezvoltării/formării. Este cunoscut faptul că **aptitudinile artistice** depind, în bună măsură, de predispozițiile copilului, deci de factorul nativ, ereditar, dar și aici performanța se obține prin antrenament asiduă – de la ușor la greu și la mai greu, prin efort. La dezvoltarea aptitudinilor contribuie și inteligența care poate fi definită ca principala aptitudine generală, manifestându-se cu pregnanță în cazul copiilor dotați, indiferent de domeniul artistic la care are predispoziții [9, p. 74].

De o reală însemnătate este implicarea părinților, a educatorilor, bunei în dezvoltarea aptitudinilor copiilor. În general, părinții manifestă bunăvoință și interes în sprijinirea copiilor, să le dezvolte aptitudinile de la vârste mai mici – perioadele antepreșcolară, preșcolară și școlară mică. Le oferă jucării diverse (muzicale, de dezvoltare, de creativitate), observă care dintre acestea îi atrag mai mult pe copii și vin în continuare în întâmpinarea dorințelor lor. Îi iau pe copii la spectacole adecvate, la expoziții, la alte manifestări culturale și sportive, îi înscriu la diferite activități. Până la vârsta școlară, multe jucării, jocuri și activități diverse vor fi, rând pe rând, abandonate, copiii rămânând interesați numai de acelea pentru care au o atracție deosebită și simt predispoziții. Unii copii încep să se afirme într-unul din domeniile artei. Nu întâmplător, astfel de înclinații se datorează acelor educatori de la grădinițe și din primele clase primare care pun mult suflet în dezvoltarea/formarea la copii a elementelor din domeniile de referință. Odată aptitudinile copiilor descoperite și formate, se va merge, în mod firesc, spre dezvoltarea lor prin mijloacele pe care grădinița/școala și societatea le pun la dispoziție [1, p. 211].

Este cert faptul că mulți dintre părinți/bunei/educatori care, la etapa preșcolară fac considerabile eforturi pentru descoperirea și educarea predispozițiilor artistice la copii, conturează căi de alegere în viitor a unei profesii, opțiuni spre deschideri vocaționale, dar și spre căi de autocunoaștere.

Care sunt predispozițiile unui copil? În linii mari putem deosebi predispoziții spre un anumit domeniu. Predispozițiile pot fi categorisite în cinci domenii fundamentale:

- Predispoziții specifice domeniul *Literar-artistic*;
- Predispoziții specifice *Domeniul Coregrafic* (mișcări muzical-ritmice, dansul);
- Predispoziții specifice *Domeniul Muzical*;
- Predispoziții specifice *Domeniul Teatral*;
- Predispoziții specifice *Domeniul plastic* (desen, pictură, educație tehnologică).

Predispozițiile artistice se manifestă și se formează doar în activitățile corespunzătoare. *Predispozițiile sunt innăscute, pe baza cărora se formează/dezvoltă aptitudinile. Este necesar de a descoperi de timpuriu predispozițiile copilului pentru a-i forma direcționat aptitudinile respective* [8, p. 34].

Predispozițiile artistice în dezvoltarea/formarea copilului în preșcolaritate.

- *Predispoziții „tehnice”* care țin de orientarea formală a artistului (în muzică – diferențierea timbrului, ritmului etc.; în pictură – diferențierea culorilor, în dans – depistarea caracterului);
- *Predispoziții „specifice”* care țin de orientarea în sfera de conținut, sfera interioară (reacția emoțională la sunarea unei lucrări, imaginație specifică la privirea unui desen, mișcări muzical-ritmice, de dans în timpul activităților ce țin de domeniul coregrafic).

Predispozițiile artistice pot fi corelate cu anumite stări comportamentale, cercetând tipuri de comportamente în care copiii prelucrează și asimilează informația, psihologul Howard Gardner a identificat câteva moduri de asimilare/învățare, numite **inteligente multiple**: socială (interpersonală), spațială, lingvistică, logico-matematică, muzicală, corporal-chinestezică, naturalistă și existențială. Fiecare tip are la bază o structură neurologică care își are propriul curs de dezvoltare [4, p. 49].

Fiecare copil este diferit, de aceea nu orice situație educativă produce un impact favorabil, de aceea pentru organizarea procesului educațional planificat trebuie să ne raportăm la perspectiva multiplelor inteligente (H. Gardner) care: condiționează centrarea pe copil și individualizarea; facilitează interacțiunea cu lumea; asigură și susține succesul în autoexprimare; întărește imaginea de sine și sentimentul de competență [9, p. 66].

Relația predispozițiilor artistice cu inteligentele multiple este una de reciprocitate. Fiecare copil are o inteligență predominantă. Conform teoriei inteligențelor multiple există o diversitate de abordări intrinseci și talente pe care un copil le folosește pentru a percepe, înțelege și a-și forma o imagine asupra lumii, respectiv are nevoie de mai multe tipuri diferite de inteligență. Așadar, fiecare copil are o inteligență diferită sau diferite combinații ale acestora, care îi influențează modul de a învăța. Există opt categorii de bază ale inteligenței, fiecare persoană dobândind noi informații și deprinderi ce au la bază o combinație unică formată din: talentul lingvistic cu deprinderile verbale, cum ar fi vorbirea și scrierea; talentul logico-matematic, cu numere și modele logice; talentul spațial cu deprinderi vizuale, cum ar fi desenatul sau artele vizuale; talentul cinestetic corporal cu deprinderi corporale, cum ar fi atletismul sau dansul; talentul muzical cu deprinderi muzicale; talentul naturalist ce vizează animalele și mediul înconjurător, inclusiv plantele și grădinăritul; înțelegerea unic-interpersonală și empatia către ceilalți; cunoașterea sinelui unic-intrapersonală [6, p. 211].

Bibliografie:

1. BOLBOCEANU A., VRÎNCEANU M., 1996, *Ghid psihologic. Preșcolarul*, Chișinău: Editura Lumina.
2. *Curriculum preșcolar, educația și instruirea copiilor de 5-7 ani în grupele pregătitoare*, 2000, Chișinău.
3. *Curriculum preșcolar. Educația și instruirea copiilor de 5-7 ani în grupele pregătitoare*, 2004, Chișinău 2004, Ediția II-a, Coordonatori: S. Cemortan, E. Marin, E. Musteață, A. Usatiuc.
4. GAGIM I., 2007, *Știința și arta educației muzicale*, Chișinău: Editura ARC.
5. *Ghidul educatorului. Educație timpurie individualizată.*, 1999, Colectiv de autori: E. Vărășmaș, O. Guranda, S. Râjicov, M. Vrânceanu, L. Lăzărescu-Spetețchi, consultant științific V. Guțu, Chișinău: Editura Cartier.
6. *Ghidul cadrelor didactice pentru educația timpurie și preșcolară*, 2013, Ministerul Educației și Tinereții al Republicii Moldova, UNICEF, Chișinău: Editura „Elan Poligraf”.
7. *Ghid metodologic. Particularitățile adaptării elevilor claselor primare la condiții noi educaționale*, 2013, coordonatori T. Heghibeda-Tverdohleb, D. Ștefanț, Chișinău 2013, Tipografia: Sirius.
8. GLAVA A., GLAVA C., 2002, *Introducere în pedagogia preșcolară*, Cluj-Napoca: Editura Dacia.
9. HARROW A. J., 1975, *Taxonomy of the Psihomotor Domain*, Montreal: Educo-inter.